

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์

๕

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ผศ. ดร.ณัฐธิดา ภูจีบ
นายปัญญา ทรงเสรี

ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (บริหารการศึกษา), ค.จ. (ศิลปศึกษา)
ป.ท.ส. (ศิลปกรรม), ค.บ. (ศิลปกรรมศึกษา)

ผู้ตรวจ

ผศ. ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

ศษ.บ. (จิตรกรรมสากล), กศ.ม. (ศิลปศึกษา),
ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย)

ดร.สุชาติ ทองลิมา

กศ.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.จ. (ศิลปศึกษา)

ดร.ณชนก หล่อสมบูรณ์

กศ.บ. (ทัศนศิลป์ศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.จ. (ศิลปศึกษา)

บรรณาธิการ

รศ. ยอดชาย พรหมอินทร์

ค.บ. (ศิลปะไทย), ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา)

นางสาวสุวิรัตน์ รัตนพงศ์ธระ

กศ.บ. (ทัศนศิลป์ศึกษา), กศ.ม. (ศิลปศึกษา)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๙/๑๐๙ หมู่ ๑ ซ.พระบาทราษฎร์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากมกริต จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๕๙ ๕๙๙๙, ๐ ๒๕๕๙ ๕๙๙๙, ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๕๐-๒ โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๕๐๓, ๐ ๒๕๖๒ ๒๓๓๓

ฝ่ายวิชาการ :
๘๙/๑๒๒ ถนนลาดพร้าว แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๙ ๔๔๔๔-๒๐, ๐ ๒๕๕๑ ๘๖๖๘-๙ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๕๕๐

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2880-0

ราคา ๔๒ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ทัศนศิลป์ ๕** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้ **ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง** กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๑ ทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือ **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** มีการสร้างเสริมสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ **โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)** เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้าสำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม แก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ได้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๔ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑ เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์

๒ การดูและภาพล้อเลียนกับการสร้างสรรค์สังคม

๓ ศิลปินในดวงใจ

๔ ทัศนศิลป์ในอาเซียน

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ทัศนศิลป์ ๕
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและกระบวนการวาดเส้น เทคนิคและกระบวนการวาดภาพสีน้ำ การวาดภาพการ์ตูนและภาพล้อเลียนกับการสร้างสรรค์สังคม การสร้างผลงานทัศนศิลป์ของศิลปินทั้งไทยและสากล และอิทธิพลของวัฒนธรรมอาเซียนที่มีผลต่องานทัศนศิลป์

มีทักษะความสามารถในการสร้างผลงานทัศนศิลป์ด้วยเทคนิคและกระบวนการวาดเส้นและสีน้ำ วาดภาพการ์ตูนและภาพล้อเลียนเพื่อสร้างสรรค์สังคม สร้างผลงานทัศนศิลป์จากแนวคิดและวิธีการของศิลปิน รวมถึงเปรียบเทียบและประยุกต์ใช้ความรู้เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่มีผลต่องานทัศนศิลป์มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

เกิดคุณลักษณะที่รักและชื่นชมในกระบวนการสร้างผลงานทัศนศิลป์ด้วยเทคนิคใหม่ ๆ เกิดสุนทรีย์ภาพและมีแนวคิดในการอนุรักษ์สืบทอดงานทัศนศิลป์ไทย อาเซียน และสากล เพื่อจรรโลงจิตใจรวมถึงการนำความรู้และความสมารถที่ได้ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด														
	ศ ๑.๑												มฐ. ศ ๑.๒		
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑	๒	๓
๑ เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์				✓											
๒ การดูและภาพล้อเลียนกับการสร้างสรรค์สังคม												✓			
๓ ศิลปินในดวงใจ											✓				
๔ ทัศนศิลป์ในอาเซียน															✓

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่มนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ไว้บางตัวเท่านั้น

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานเล่มนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๑ ทักษะศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อีกทั้งยังได้เพิ่มเติมความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะอย่างเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

● มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง

เป็นสิ่งที่กำหนดให้นักเรียนรู้และสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง

● สาระการเรียนรู้

เป็นขอบข่ายเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียนในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

● แนวคิด

เป็นความคิดสำคัญเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

● คำถามกระตุ้นความคิด

เป็นการนำเสนอคำถามกระตุ้นความคิดที่สอดคล้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ระดมสมองในการหาคำตอบหรือแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

● สรุปสาระสำคัญ

เป็นการสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้รูปแบบ Infographic เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และยังสามารถใช้เทคโนโลยี QR Code เพื่อเข้าถึง และรับชม Motion Graphic ได้อีกด้วย

● กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเหมือนกับในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน

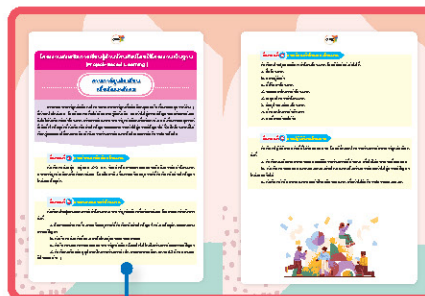
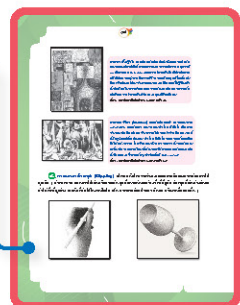

● คำถามพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

เป็นคำถามเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนหลังเรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว

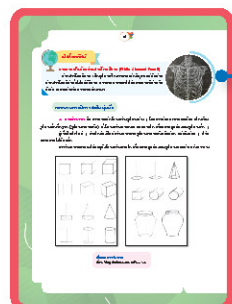
● กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์อย่างมีกระบวนการ เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างครบถ้วน

● โครงงานส่งเสริมการเรียนรู้ ทักษะศิลปะโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ ค้นคว้า สำรวจ และฝึกทักษะอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

● มุมความรู้เพิ่มเติม

เป็นการสอดแทรกความรู้ มุมมอง แนวคิด ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนและครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เช่น มุมเปิดโลกทัศน์ มุมนำรู้...สู่อาชีพ มุมรักษาสืบสาน มุมแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม มุมคำศัพท์เฉพาะ

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ๑

๑. เทคนิคและกระบวนการวาดเส้น ๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๘
๒. เทคนิคและกระบวนการวาดภาพสีน้ำ ๑๙
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๓๓
สรุปสาระสำคัญ ๓๔
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) .. ๓๕
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

การ์ตูนและภาพล้อเลียนกับการสร้างสรรค์สังคม ๓๖

๑. การ์ตูน ๓๗
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๓๙
๒. ขอบข่ายของการวาดภาพการ์ตูน ๔๐
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๔๔
๓. การวาดภาพการ์ตูนล้อเลียน
สร้างสรรค์สังคม ๔๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๖๓
๔. การแสดงความรู้สึกชื่นชมในผลงานการ์ตูน
ของตนเองและผู้อื่น ๖๓
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๖๔
สรุปสาระสำคัญ ๖๕
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) .. ๖๖
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๖๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

ศิลปินในดวงใจ ๖๗

๑. แนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ไทย
และสากล ๖๘
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๖๘
๒. การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ของศิลปินไทย ๖๙
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๙๑
๓. การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์
ของศิลปินสากล ๙๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๐๗
สรุปสาระสำคัญ ๑๐๘
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) .. ๑๐๙
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๑๐๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

ทัศนศิลป์ในอาเซียน ๑๑๐

- อิทธิพลของวัฒนธรรมอาเซียน
ที่มีผลต่องานทัศนศิลป์ ๑๑๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๓๑
สรุปสาระสำคัญ ๑๓๒
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) .. ๑๓๓
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๑๓๓

- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน
(Project-Based Learning) ๑๓๔
บรรณานุกรม ๑๓๙

แผนผังแสดงสาระการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เทคนิคและกระบวนการ สร้างผลงานทัศนศิลป์

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๑.๑

สร้างผลงานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์
วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกันศิลปะ
อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

มีทักษะและเทคนิคในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และกระบวนการที่สูงขึ้นในการสร้างงานทัศนศิลป์
(ศ ๑.๑ ม.๔-๖/๔)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

เทคนิค วัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการในการสร้างงานทัศนศิลป์

สาระการเรียนรู้

๑. เทคนิคและกระบวนการวาดเส้น
๒. เทคนิคและกระบวนการวาดภาพสีน้ำ

แนวคิด

การสร้างผลงานทัศนศิลป์ โดยเฉพาะด้านจิตรกรรม จำเป็นต้องใช้ทั้งทักษะ เทคนิค และกระบวนการ
เพื่อให้ผลงานมีคุณค่าทั้งทางด้านความงาม และความคิดจินตนาการ การพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการที่สูงขึ้น
ต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะ ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน เรียนรู้ทักษะและกระบวนการของผู้อื่น นำมาประยุกต์สร้างสรรค์
โดยค้นหารูปแบบและวิธีการเฉพาะตนเองอย่างเป็นอิสระ สร้างแรงบันดาลใจนำมาสู่การสร้างสรรค์โดยวิธีการแก้ปัญหาและ
พัฒนาตามลำดับ เกิดเป็นผลงานทัศนศิลป์ที่มีคุณค่าในที่สุด

คำถามกระตุ้นความคิด

นักเรียนสังเกตผลงานวาดเส้นด้วยเทคนิคต่าง ๆ ร่วมกัน แสดงความคิดเห็นว่านอกจากการใช้ดินสอ นักเรียนสามารถใช้อุปกรณ์ใด ในการวาดเส้นได้อีกบ้างเพราะเหตุใด และผลงานที่ได้จะมีลักษณะอย่างไร

๑. เทคนิคและกระบวนการวาดเส้น

เส้นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนธาตุและเป็นส่วนประกอบของงานทัศนศิลป์ สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นรูปร่าง รูปทรงได้หลายวิธี โดยการนำเส้นหลาย ๆ เส้นมาสร้างให้เกิดประสานกลมกลืนกันให้มีน้ำหนัก และแสงเงา กลายเป็นภาพที่มีองค์ประกอบศิลป์ที่มีความสมบูรณ์

๑.๑ การวาดเส้น

การวาดเส้น หมายถึง การสร้างภาพซึ่งวาดเป็นเส้น โดยใช้อุปกรณ์ เช่น ดินสอดำ ดินสอสี ปากกาหมึกดำ ปากกาสี หรือวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่นำมาเขียน ขูด ขีด หรือลากเป็นเส้น เพื่อให้เกิดคุณค่าทางความงาม และความจิตสร้างสรรค์

การฝึกทักษะการวาดเส้นจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการวาดเส้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักวิธีการใช้เส้นในลักษณะต่าง ๆ ในการมาจัดองค์ประกอบให้เกิดความสัมพันธ์กลมกลืน เป็นพื้นฐานในการวาดเส้น จากนั้นจะเป็นการวาดเส้นสร้างสรรค์ซึ่งเป็นเทคนิค และกระบวนการวาดเส้นระดับสูงที่มีความเป็นอิสระ ต้องใช้ทักษะ ความชำนาญ เทคนิควิธีการที่แปลกใหม่ ได้แสดงออกทางความคิด และจินตนาการอย่างอิสระ

ภาพวาดเส้นหุ่นนิ่ง เทคนิคดินสอ ผลงานของหทัยชนก แจ่มต่าย
ที่มา : บันทึกภาพภาพโดย หทัยชนก แจ่มต่าย (๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗)

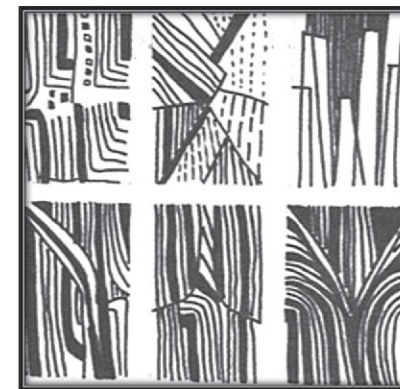
๑.๒ รูปแบบของการวาดเส้นพื้นฐาน

การวาดเส้นเพื่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก และความงาม จากการวาดเส้นพื้นฐาน สามารถฝึกฝน การสร้างสรรค์อย่างง่าย ๆ โดยนำเส้นตรงในแนวนอน เส้นตรงในแนวตั้งเส้นตรงในแนวเฉียง เส้นพื่นปลา และเส้นโค้ง มาใช้ในการฝึกวาดซึ่งมีรายละเอียดและภาพประกอบ ดังนี้

๑. เส้นตรงในแนวนอน ให้ความรู้สึกสงบนิ่ง ราบเรียบ ความเรียบง่าย เยือกเย็น ในการจัดองค์ประกอบของภาพโดยรวม หากจะนำเส้นตรงในแนวนอนมาจัดภาพเพียงอย่างเดียวก็ได้ แต่ก็ต้องมีเส้นอื่น ๆ เข้าประกอบด้วยเพื่อให้ภาพเกิดความสวยงามกลมกลืน

การจัดภาพโดยใช้เส้นตรงในแนวนอนเป็นองค์ประกอบสำคัญและมีเส้นในลักษณะอื่นเป็นองค์ประกอบร่วม
ที่มา : เสรี เรืองเนตร, ๒๕๔๘ หน้า ๔

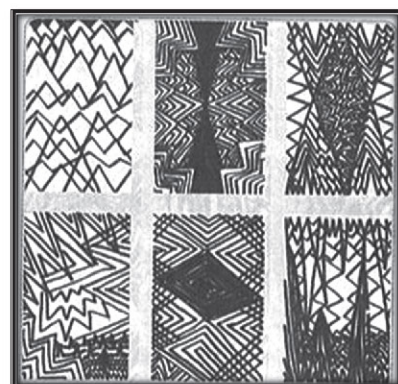
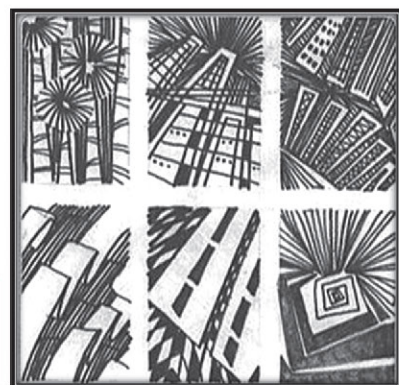
๒. เส้นตรงในแนวตั้ง ให้ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย ไม่เอนเอียง มีความหนักแน่น เช่น ลำต้นของมะพร้าว ลำต้นตาล และลำต้นไผ่ ซึ่งมีความสูงเป็นแนวตั้งให้ความรู้สึกหนักแน่นมั่นคง เป็นต้น หากต้องการแสดงออกในการออกแบบร่างภาพให้เกิดความมั่นคง ปลอดภัย มักจะนิยมนำเส้นตรงในแนวตั้งมาจัดภาพ โดยมีเส้นตรงในแนวตั้งเป็นองค์ประกอบหลัก

การจัดภาพโดยใช้เส้นตรงในแนวตั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญและมีเส้นโค้งช่วยลดความแข็งกระด้าง
ที่มา : เสรี เรืองเนตร, ๒๕๔๘ หน้า ๑๕

๓. เส้นตรงในแนวเฉียง ให้ความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย เอนเอียง รวนเร ไม่แน่นอน รุนแรง และสับสน ในการทำงานออกแบบร่างภาพในทางศิลปะ หากนำเส้นตรงในแนวเฉียงมาออกแบบจัดภาพ ก็จะได้ความหมายดังกล่าว

การจัดภาพโดยใช้เส้นตรงในแนวเฉียงเป็นองค์ประกอบสำคัญและมีเส้นลักษณะอื่นประสานสัมพันธ์ให้เกิดคุณค่าทางความงามเพิ่มขึ้น
ที่มา : เสรี เรืองเนตร, ๒๕๔๘ หน้า ๒๒

๔. เส้นซิกแซกฟันปลา ให้ความรู้สึกน่าขยะแขยง ตูมทักกลัว น่าหวาดเสียว น่าตื่นตึ่ง หากนำมาใช้ในการออกแบบร่างภาพก็จะทำให้เกิดความรู้สึกตื่นตึ่ง เจ็บใจ ตูมทักเกลียดน่ากลัว เป็นต้น

การจัดภาพโดยใช้เส้นฟันปลาเป็นองค์ประกอบสำคัญและมีเส้นลักษณะอื่นผสมผสานให้เป็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
ที่มา : เสรี เรืองเนตร, ๒๕๔๘ หน้า ๒๔

๕. เส้นโค้ง และเส้นอิสระ ให้ความรู้สึกอ่อนหวาน อ่อนช้อย สิ้นไหล ไม่แข็งกระด้าง ดูกลมกลืนและประสานกันได้อย่างลงตัวและสนุกสนาน เช่น รูปร่างรูปทรงของใบไม้ ดอกไม้ แมลง และสัตว์ ที่มีโครงสร้างที่ประกอบไปด้วยเส้นโค้งเป็นส่วนใหญ่ เช่น แมลงปอ แมลงทับ เต่าทอง

การจัดภาพโดยใช้เส้นโค้งและเส้นอิสระเป็นองค์ประกอบสำคัญ
ที่มา : เสรี เรืองเนตร, ๒๕๔๘ หน้า ๒๕

๑.๓ การวาดเส้นหุ่นนิ่งขั้นพื้นฐาน

การเรียนรู้และฝึกทักษะการวาดเส้นพื้นฐาน โดยนำเส้นลักษณะต่าง ๆ มาจัดองค์ประกอบศิลป์ทำให้มีการเลือกใช้เส้นได้เหมาะสมและแม่นยำมากขึ้น หากมีความเข้าใจในการนำเส้นมาใช้งานจะทำให้เกิดคุณค่าทางความงาม การวาดเส้นพื้นฐานเป็นภาพหุ่นนิ่ง ซึ่งเป็นภาพในลักษณะเหมือนจริงที่ง่ายที่สุดจึงเหมาะในการนำมาใช้ในการฝึกฝน ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

การวาดเส้นหุ่นนิ่ง (Still-Life)

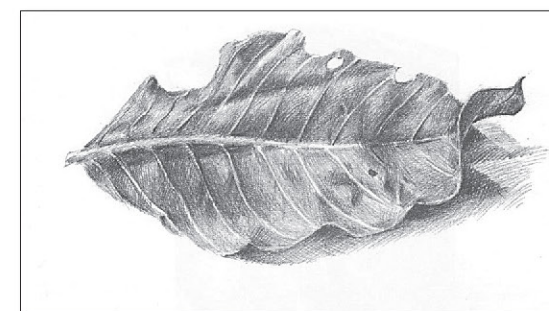
หมายถึง การวาดรูปจากธรรมชาติ และสิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาจัดวางขึ้น

หุ่นนิ่งเป็นต้นแบบการวาดเส้นขั้นแรก เพราะมีขอบเขตหุ่นไม่มากนัก มักเป็นการจัดขึ้นภายในห้องสามารถใช้เวลากับการวาดได้นาน โดยไม่ต้องเผชิญกับลมฟ้าอากาศเหมือนการวาดภาพทิวทัศน์

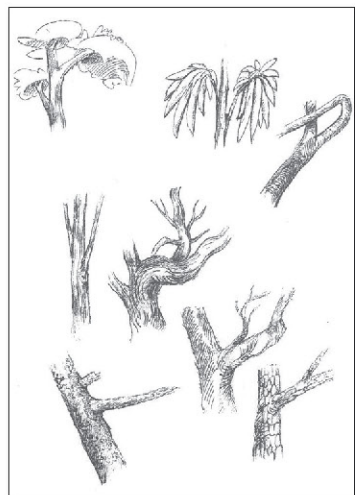
จุดประสงค์การวาดเส้นหุ่นนิ่ง เพื่อศึกษาความถูกต้องของรูปทรง ระยะแสงเงา พื้นผิว และธรรมชาติของรูปทรงแต่ละชนิด เช่น วาดขวดต้องได้ความรู้สึกมัน โปร่งใส วาดดอกไม้ต้องสด สวย เป็นธรรมชาติ เป็นต้น

หุ่นนิ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. หุ่นนิ่งจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ ต้นไม้ สัตว์
๒. หุ่นนิ่งจากวัตถุสิ่งของ เช่น ขวด แก้ว ตะเกียง ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ
๓. หุ่นนิ่งจากรูปทรงทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องเบญจรงค์ หวี โขน เครื่องแต่งกาย เครื่องบูชา
๔. หุ่นนิ่งจากวัตถุทางเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักรกล โลหะ พลาสติก

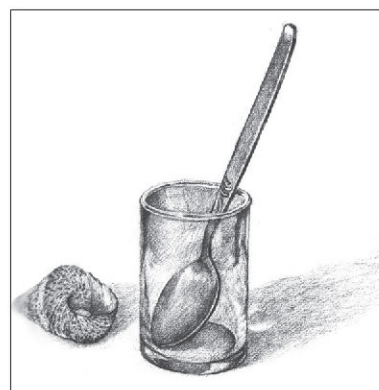

การวาดเส้นใบไม้ เป็นหุ่นนิ่งที่นำมาฝึกฝนทักษะได้ง่าย แรเงาด้วยดินสอ โดยใช้เส้นไขว้ประสานกลมกลืน เว้นพื้นที่ขาวในส่วนของเส้นโครงสร้างใบ
ที่มา : ธาณี สังข์เยี่ยม, ๒๕๕๓ หน้า ๓๐

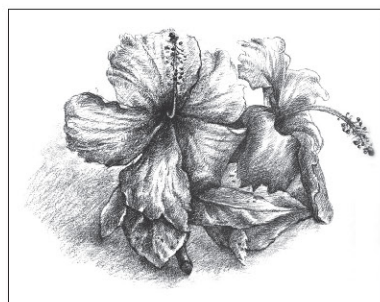
ลำต้นและกิ่งก้านของต้นไม้เป็นการฝึกทักษะการร่างภาพ และแรเงารูปทรงจากธรรมชาติ

ที่มา : ปัญญา ทรงเสรีย์ และคณะ, ๒๕๕๒ หน้า ๑๑๔

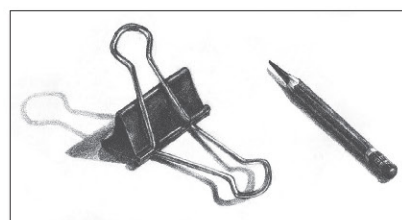
แก้วกับช้อน เป็นหุ่นนิ่งจากวัตถุเป็นพื้นฐานมาจากรูปทรงเรขาคณิต มีการร่างภาพที่สมดุล การใช้เส้นแรเงาให้สมจริง และให้ความรู้สึกว่าเป็นวัตถุที่แท้จริง ๗ เช่น แก้วต้องมีความใส และโปร่งแสง เป็นต้น

ที่มา : วิศิษฐ์ พิมพ์มิล, ๒๕๕๒ หน้า ๓๔

ดอกพุทธรักษา เป็นภาพหุ่นนิ่งธรรมชาติ ที่วาดเส้นเน้นแสงเงาให้สมจริง และมีระยะใกล้ไกล

ที่มา : วิศิษฐ์ พิมพ์มิล, ๒๕๕๒ หน้า ๓๖

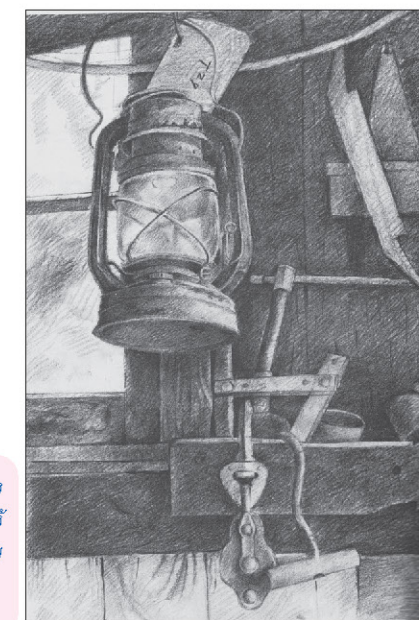

ตัวหนีบกระดาษ และดินสอแรเงา เป็นหุ่นนิ่งจากวัตถุใกล้ตัว โดยแรเงารูปทรง และเงาตกทอด ทำให้เกิดความรูสึกสมจริง และมีมิติ

ที่มา : อนันต์ ประภาโส, ๒๕๕๒ หน้า ๔๔

เครื่องเบญจรงค์ โบราณวัตถุที่เก่าแก่ของไทย เป็นหุ่นนิ่งรูปทรงทางวัฒนธรรม สามารถนำมาจัดเป็นหุ่นนิ่งเพื่อฝึกการวาดเส้น โดยเน้นการวาดเส้นแรเงาให้ได้รูปลักษณะเหมือนจริง เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยไม่ให้เสื่อมสลาย

ตะเกียงกับเครื่องมือช่าง เป็นภาพหุ่นนิ่งจากวัตถุทางเทคโนโลยี เป็นงานวาดเส้นผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยี ที่ให้ความรู้สึกหนักแน่น แสงเงาแน่นน้ำหนักได้สมจริงและมีความงามจากรูปทรงที่สลับซับซ้อนผลงานของ ปรีชา บริสุทธิ์

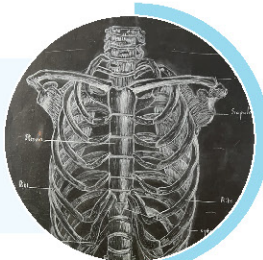
ที่มา : วิศิษฐ์ พิมพ์มิล, ๒๕๕๒ หน้า ๔๒

เปิดโลกทัศน์

การวาดเส้นด้วยถ่านชาร์โคลสีขาว (White Charcoal Pencil)

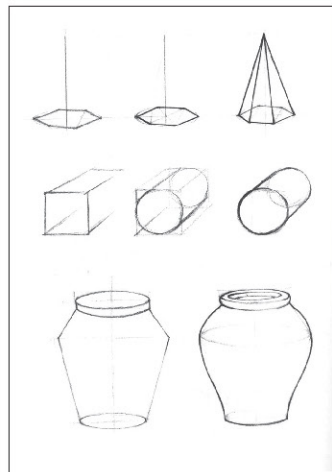
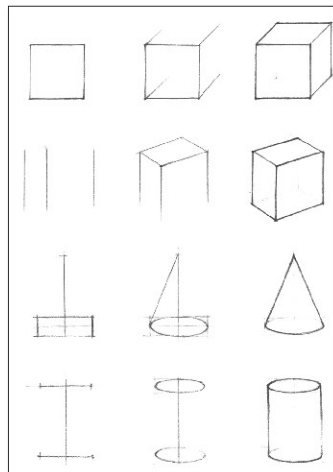
ถ่านชาร์โคลสีขาว เป็นอุปกรณ์ในการวาดเส้นมีคุณสมบัติคล้าย ถ่านชาร์โคลสีดำทั่วไปแต่มีสีขาว การวาดภาพควรใช้กับกระดาษสีดำหรือ สีเข้ม เหมาะสำหรับการวาดเส้นแรงๆ

กระบวนการมีกวดเส้นหุ่นนิ่ง

๑. การร่างภาพ คือ การวาดเส้นโครงสร้างรูปทรงต่าง ๆ โดยการตัดทอนรายละเอียด เป็นเพียง รูปทรงขั้นพื้นฐาน (รูปทรงเรขาคณิต) ทั้งโครงสร้างภายนอก และภายใน เพื่อความถูกต้องของรูปทรงนั้น ๆ ผู้เริ่มฝึกฝนใหม่ ๆ จำเป็นต้องฝึกหัดร่างภาพจากรูปทรงเรขาคณิตเสียก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ปรับ ความยากไปทีละขั้น

การร่างภาพควรมองให้ทะลุถึงโครงสร้างภายใน เพื่อความถูกต้องของรูปทรง และตำแหน่งการวาง

ขั้นตอนการร่างภาพ

ที่มา : วิชา วาดภาพ, ๒๕๕๒ หน้า ๑๑-๑๒

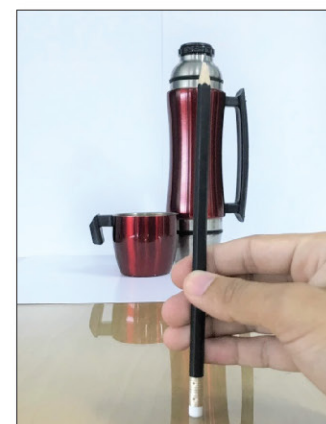

๒. การวัดสัดส่วน สัดส่วนเป็นสิ่งสำคัญ และควบคู่กับการวาดภาพโดยตรง การวัดสัดส่วน ในการวาดเส้น คือ การเปรียบเทียบขนาด ความกว้าง ความยาว ความสูงของรูปทรงหนึ่งกับอีกรูปทรงหนึ่ง หรือ เปรียบเทียบส่วนต่าง ๆ ภายในวัตถุชิ้นหนึ่ง เช่น ความสูงของวัตถุมีขนาดเป็นกี่เท่าของความกว้าง เป็นต้น โดยไม่มีเครื่องมือใดนอกจากมือ ดินสอ และสายตา ซึ่งมีวิธีการวัด ดังนี้

การวัดสัดส่วนความกว้างและความสูง

ยื่นมือออกไปให้สุด จับดินสอตั้งฉาก หรือขนานกับพื้น

การวัดสัดส่วนโดยจับดินสอขนานกับพื้น เพื่อวัดความสูงของวัตถุ

การวัดสัดส่วนโดยจับดินสอขนานกับพื้น เพื่อวัดความกว้างของวัตถุ

ใช้นิ้วหัวแม่มือเลื่อนวัดความกว้าง ความสูงของรูปทรงนั้น แล้วเทียบกับรูปร่างข้างเคียง

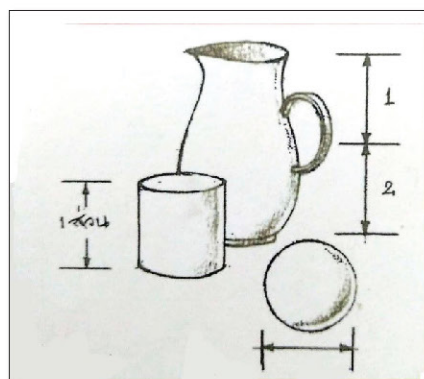
การใช้นิ้วหัวแม่มือเลื่อนมาอยู่ที่ด้านล่างของวัตถุ เพื่อวัดความสูงของรูปทรงเปรียบเทียบกับรูปทรงอื่น

นำส่วนที่ได้มาเทียบลงบนกระดาษ ซึ่งอาจจะย่อหรือขยายจากแบบแต่ต้องมีสัดส่วนตามการวัด

นำดินสอที่วัดได้มาร่างภาพลงบนกระดาษตามสัดส่วนที่วัดมา

การวัดแบบนี้เหมาะสำหรับผู้เริ่มต้นใหม่ ๆ ต่อเมื่อมีความแม่นยำมากขึ้น การวัดสัดส่วนอาจใช้เพียงสายตาเท่านั้น

การวัดสัดส่วน ทั้งส่วนกว้างและส่วนสูง ที่มา : วิชาสุข พินพิมิล, ๒๕๕๒ หน้า ๑๓

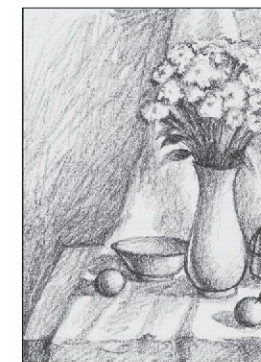
๓. การจัดภาพ หมายถึง การนำทัศนธาตุ หรือส่วนประกอบของงานทัศนศิลป์มาจัดวาง เช่น เส้น สี แสงเงา รูปทรง เป็นต้น มาใช้เพื่อให้ภาพเป็นองค์ประกอบเดียวกันเกิดคุณค่าทางความงาม สร้างความเป็นเอกภาพ ความสมดุล และจุดเด่น

แต่สำหรับความหมายของการจัดภาพเพื่อการวาดเส้นหุ่นนิ่งนั้น จะมุ่งเน้นการจัดวางวัตถุหรือรูปทรงให้เหมาะสมกับระนาบเพื่อให้เกิดความสวยงาม ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการวาดเส้นหุ่นนิ่งทั้งระวาง การวาดเส้น จนกระทั่งวาดเส้นเสร็จแล้ว กล่าวคือ ให้มีความเป็นเอกภาพ หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสมดุล หรือความพอดีในการจัดวาง จุดเด่น หรือจุดสนใจของภาพนั่นเอง

ตัวอย่าง การจัดวางหรือการจัดภาพหุ่นนิ่ง

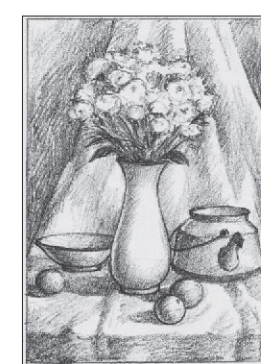
จัดภาพหนักไปด้านซ้ายมากเกินไป

จัดภาพหนักไปด้านขวามากเกินไป

จัดภาพหนักไปด้านล่างมากเกินไป

จัดภาพเหมาะสมกับหน้ากระดาษ

ที่มา : วิชาสุข พินพิมิล, ๒๕๕๒ หน้า ๑๑-๑๒